

УДК 141.319.8

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2021.34.10>

ІНТЕНЦІОНАЛЬНІСТЬ ПРАВОСВІДОМОСТІ ТА СВОБОДА ЛЮДИНИ В УМОВАХ НЕОБХІДНОГО САМООБМЕЖЕННЯ

Наталія Мурадян

*Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»,
гуманітарно-правовий факультет, кафедра філософії та суспільних наук
вул. Чкалова, 17, 61070, м. Харків, Україна*

У статті аналізуються механізми самообмеження людини в екстремальних та кризових ситуаціях. Самообмеження людини пов'язується з проявами її індивідуальної свободи та волевиявлення й трактується як засіб самозбереження людини в надзвичайних обставинах. Самообмеження постає як опір власним бажанням, але воно є найефективнішим і найгуманнішим засобом саморозвитку. **Метою статті** є філософсько-правове осмислення явища самообмеження та його вплив на особистісну природу сучасної людини. **Методологія** дослідження базується на узагальненні теоретичних досліджень соціально-правової філософії, використовуються загальнонаукові методи аналізу та синтезу, метод класифікації понять та метод сходження від абстрактного до конкретного. **Наукова новизна** полягає у виділенні окремого напрямку дослідження феномена інтенціональності правосвідомості людини через взаємозв'язок з іншими філософськими поняттями (самозбереження, свобода, саморозвиток) у рамках філософсько-правових концепцій. **Висновки.** Незважаючи на те, що в пандемічний період людина залежна від територіальних та соціальних обмежень, її самообмеження повною мірою не впливає на особистісну позитивну свободу та здатне сформулювати гармонійне життєве середовище. Будь-який акт людської свідомості й розуміння сенсу буття має принципово інтенціональну структуру. Особлива увага приділяється формуванню інтенціональності правосвідомості при змінених, термінових умовах життя. Розглядаються чинники формування гнучкості правосвідомості, рівні інтенціональних структур свідомості взагалі. Багато уваги приділяється феномену «свободи», яка завжди пов'язана із заборонами та обмеженнями. Самовиживання людини через самообмеження з часом вже не здається таким важким і неможливим, як із перших моментів виникнення кризової ситуації. Тут важливе місце належить формуванню сучасних чітких методів самообмеження усіма інституційними сферами суспільства та формуванню затребуваної правосвідомості його громадян. Самообмеження стає добровільним засобом контролю сучасної людини, що повною мірою орієнтується на принципи свободи та морально-етичні цінності.

Ключові слова: самообмеження, правосвідомість, свобода, контроль, саморозвиток, інтенціональність.

Свідомість сучасної людини в кризових умовах необхідного самообмеження, актуалізує затребувані питання правосвідомості та правової культури індивіда, а точніше, повну відповідальність його перед собою та суспільством. Щодня багато людей відчуває на собі певну кількість обмеження, що пов'язані з релігійними переконаннями, соціально-політичними чи економічними тисками, актуальними питаннями гендеру чи сексуальних меншин. При цьому у 2020 році держави всього світу зіткнулися з новим надзвичайним викликом щодо виживання сучасного людства – пандемічним захворюванням COVID-19, що потребувало організаційної боротьби не лише за своє життя, а й за життя всіх ближніх, оскільки на кін поставлене виживання усієї планети.

На активній стадії поширення захворювання в багатьох країнах світу було введено велику кількість соціально-комунікативних обмежень, які мали призупинити хворобу. Перед суспільством постало багато загальних питань, які і нині залишаються невершинними: як пандемія здатна змінити звичний спосіб людського життя? Якою мірою вона вплине на міжособистісні відносини, скорегує розуміння відповідальності індивіда перед собою та своїм оточенням, змінивши усталені цінності? Яка роль держави в цьому складному процесі соціальної адаптації до кризової ситуації та як саме колективна правосвідомість може швидко вплинути й змінити свідомість індивіда? Всі ці питання як ніколи потребують осмислення та розуміння, що і стане основним завданням цієї статті.

Метою статті є філософсько-правове осмислення явища самообмеження та його вплив на особистісну природу сучасної людини через взаємозв'язок з іншими філософськими поняттями – інтенціональної правосвідомості та свободи.

Увага філософів зосереджується на діалектиці індивідуальної свободи та залежності соціальної необхідності з давніх часів. Як відомо, вона вивчалась представниками античності: на це звернули увагу Сократ, Платон, Аристотель, проблему (переважно в рамках теологічної проблематики) розробляв Гвіччардіні та ін.

Двадцяте століття минулого тисячоліття було також багатим на дослідження феномена свободи (Б. Спіноза, Г.В. Лейбніц, І. Кант, А. Сміт, Ш. де Монтеск'є і Ф.Е. Вольтер та ін.), що пов'язується з окремими формами самовизначення людини, її особистісним проявом у культурі. Так, Р. Штаммлер бачив ідеал людської свободи в регулятивному принципі єдності всіх, коли всякий вважає своїми об'єктивно правомірні цілі Іншого, регулювання соціального життя здійснюється в інтересах свободи кожного, хто знаходиться у сфері права.

Цікавою з цього приводу є позиція Ж.-П. Сартра, який вважав, що жодна об'єктивна обставина не може позбавити людину невід'ємної від неї самої свободи. Така свобода залишається з людиною в будь-якому разі та виражається в змозі вибирати не реальні можливості, а своє ставлення до цієї ситуації. Поняття свободи послідовно суб'єктивізується Сартром, зводиться до ставлення суб'єкта до незалежних від нього обставин. Його незалежність по суті справи полягає в тому, як він сприймає свою залежність. Людина може «вільно» примиритися зі свободою. При цьому вона настільки ж вільна, як і невільна, приймаючи її, постаючи проти неї.

Сучасний французький філософ Ж. Дюмазедьє визначав свободу основною рисою дозвілля, в якому знімається жорсткий детермінантний вплив суспільства на індивіда, який під тиском безлічі комунікативних факторів, що безпосередньо впливають на нього, руйнує особистісну природу.

В аналізі меж прояву індивідуальної свободи викликають інтерес думки Ф.А. Хайєка, який зазначав, що «одна з аксіом традицій свободи полягає в тому, що примус стосовно людей дозволяється лише в тих випадках, коли він необхідний для забезпечення загального добробуту, або громадського блага» [1, с. 11].

У вітчизняній філософській думці увага приділяється синергетичному аспекту буття особистості в умовах трансформації суспільства, коли хаотичні явища мають тенденції до порядку (Г. Нестеренко), свободі особистості як форма її самореалізації (Л. Подолянко), гуманістичним параметрам, потребам, інтересам, цінностям, самореалізації особистості (Н. Юхименко). У працях Б.П. Шубнякова, Л.Г. Смирнова, І.І. Логанова, Е.І. Рудковського, В.І. Стемповського та ін. розглядалося співвідношення свободи і відповідальності людини. Різні аспекти правової свободи вивчали Б.С. Волков, В.А. Кучинський.

Звертаючись до політичної складової частини розуміння феномена свободи, варто пригадати дослідження пострадянського періоду, коли фундаментом для реалізації індивідуальної свободи була оголошена «священна і недоторканна приватна власність». Серед необхідних умов здійснення індивідуальної свободи часто називають відмову держави від втручання в життя суспільства і пріоритет особистих прав людини. Цей погляд поділяє Н.Г. Діденко.

Роботи філософів XXI століття спрямованні на різні аспекти вивчення правосвідомості, ставлення та проблеми саморозвитку та руйнації людини. Особистість не може бути байдужою до самої себе, свого буття, саморозвитку, своєї досконалості. Буття складається з певних подій і станів. Якщо події буття матеріальних об'єктів детермінуються певними закономірностями, то події буття особистості творяться безпосередньо нею самою. Це і є прояви істинної людської свободи [2, с. 97].

Законодавець (офіційна правосвідомість) має повною мірою проявляти інтерес до актуальних тривог усього населення (масова правосвідомість), а це питання смертної кари, забезпечення особистих прав і свобод громадян та ін., знати правосвідомість соціальних меншин, інтереси яких мають враховуватися і закріплюватися в законодавстві та здійснювати необхідні правові реформи, виходячи з правової свідомості-правового почуття, здорового глузду і бажаного для цього народу і часу суспільного ідеалу.

Представник феноменологічного напрямку у філософії права М. Алексєєв включав до складу особистісних інтенціональних переживань акт сутнісних споглядань права, вважаючи, для «такого споглядання немає потреби в утворенні першопочаткових понять, у побудові початкових визначень; необхідна лише правильна настанова способів споглядання» [3, с. 55].

Вищеозначені дослідники розглядали проблему свободи та правосвідомості як одну з багатьох, пов'язаних із суспільною свідомістю взагалі. Але, як відомо, сприйняття правосвідомості індивідом та суспільством відбувається по-різному. Можна стверджувати, що індивідуальна правосвідомість може передаватися з покоління в покоління. При цьому шляхом руйнації традицій та цінностей життя, відсутність довіри до державного апарату зі сторони індивіду відбувається певна деформація правосвідомості усього суспільства, а зрештою, неусвідомлення законності та неправомірності публічних дій чи їх бездіяльності, та хибне уявлення про правомірну чи неправомірну поведінку. Саме тому можемо стверджувати, що в кожен конкретний історичний період народжуються нові форми бачення стану правосвідомості, які потребують окремих досліджень.

Сучасну проблему правосвідомості можна визначити через як інтенціональну правосвідомість людини, яка функціонує на тлі інтенціональності колективної правосвідомості. І тут ми підкреслимо, що саме в момент стану самообмеження в людини відбувається становлення інтенціональної правосвідомості.

У філософській літературі інтенціональність здебільшого позиціонується як спрямованість свідомості на світ, причому така дія визначається в контексті духовного начала й пізнання. «Інтенціональність – одне з центральних понять аналітичної філософії та феноменології, яке встановлює особливе відношення між свідомістю, мовою і світом. У найзагальнішому плані воно означає здатність свідомості бути – спрямованою на. Термін походить від латинського слова *intensio*, яке схоласти XIII–XIV ст. використовували для означення – того, що постає перед свідомістю в думці» [4, с. 133–134]. «Інтенціональність – поняття низки філософських учень, які фіксують особливість людської свідомості, що полягає в її спрямованості на певний предмет. У Сенеки *intention* – спосіб руху душі (*motus animi*). Нове життя поняттю інтенціональності надали Ф. Brentano та Е. Гуссерль».

Сам термін «інтенціональність» є відомим дослідникам ще з часів Середньовіччя. Філософську реактуалізацію цього терміна через багато років здійснив Ф. Brentano у праці «Психологія з емпіричного погляду» (1874 р.): «Кожен феномен характеризується тим, що схоласти Середньовіччя називали інтенціональною (чи ментальною) екзистенцією об'єкта, тим, що ми могли б назвати, хоча і не цілком однозначно, посиланням на зміст (який тут не слід розуміти у значенні речі) чи іманентною об'єктивністю. Кожен ментальний феномен включає у себе дещо як об'єкт, хоча у трохи інший спосіб, ніж це є в дійсності. В уявленні дещо зображується, у судженні – стверджується чи заперечується, у любові-любиться, в ненависті – ненавидиться» [5, с. 68]. Іншими словами, на відміну від середньовічних уявлень, у Ф. Brentano інтенціональність стає характеристикою саме психічних процесів, що орієнтуються на людську суб'єктивність. Ф. Brentano розрізняє психічні й фізичні феномени. Він доводить, що інтенціональність – це властивість виключно психічних феноменів, «ніщо в навколишньому світі не демонструє нічого подібного». Психічні феномени є тими явищами, що містять інтенціональні об'єкти іманентно. Сам по собі інтенціональний об'єкт – це своєрідна ментальна ідея, деякий психічний образ предмета відображення. Крім того, Ф. Brentano наголошує на тому, що інтенціональність – це певний зв'язок між психічним станом і об'єктом, до якого належить цей стан. Одним з аспектів інтенціональності є суб'єктивний – у сенсі переживання акту споглядання.

Дослідити цей аспект інтенціональності, що відмежовує об'єктивні предмети і чуттєвий зміст власне переживань свідомості, прагнув Е. Гуссерль у своїй феноменології. Інтенціональність – основне поняття феноменології Е. Гуссерля, який запозичив це поняття в Brentano і зазначив його фундаментальною особливістю феноменологічної свідомості, яка стосується предметності об'єкта. Інтенціональність існує у вигляді єдиної структури акту покладання (ноезіс) і предметного змісту (ноеми), при цьому останній не залежить від існування предмета чи його даності [5, с. 156].

Продовжуючи тему інтенціональності, варто підкреслити, що М. Мерло-Понті розглядає поняття інтенціональності не тільки як особливість актів пізнання, а як фундаментальне ставлення людини до світу. Крім того, цікавою тут є думка Д. Серля, який намагався об'єднати лінгвістичне поняття інтенціональності з феноменологічним. На його думку, поняття інтенціональності є результатом взаємодії мови та інтенціональних ментальних актів.

Отже, наведені визначення інтенціональності, окрім виокремлення певних смислових означень, актуалізують такі характерні моменти: 1) інтенціональність – спрямованість людської свідомості на предмети, або ж об'єкти, світу, сам Всесвіт і на породжені цією свідомістю психічні явища, які також є об'єктами; 2) інтенціональне – буття таких явищ.

Свідомість людини приймає властивість спрямованості на певний об'єкт. Може, навіть на те, що раніше і не було явним. З'являються нові цінності, цілі, пізнання людиною самої себе, її саморозвиток та усвідомлення своєї відповідальності. Тут відповідальність – усвідомлення індивідом, свого обов'язку перед суспільством, людством, розуміння у світлі цього обов'язку суті і значення своїх вчинків, діяльності, узгодження їх з обов'язками і завданнями, що виникають у зв'язку з потребами суспільного розвитку.

Враховуючи вищепроведений аналіз зазначеного поняття інтенціональності, можна виділити такі основні рівні інтенціональних структур: 1) рівень квазісемантичних інтерпретацій, де знак виступає психічним образом, – це вихідне, найбільш базове психологічне розуміння інтенціональності; 2) інтенціональність, як індексація, знакові структури як індекси, маркери функцій, властивостей і відносин об'єктів; 3) інтенціональність як маркер значення знака, основа раціональної діяльності й феноменологічної редукції; 4) інтенціональність як царина смислових побудов, трансформація значення в ноематичні

структури; 5) інтенціональність як царина особистих конотацій, інтенціональність як суб'єктивний, особистісний сенс; 6) інтенціональність як структури, що існують в інтер-суб'єктивному горизонті, представляючи соціально-культурні аспекти ментальних станів і властивостей [6, с. 6].

Ця класифікація є лише загальною схемою уявлення про інтенціональність та її відношення до проблеми розуміння самозбереження людини. Така класифікація також може бути доповнена більш ретельною диференціацією самої суб'єктивності людини, уведенням класифікації знакових структур чи часового параметра. Крім того, підкреслимо, що не важливо, чи існує в реальності інтенціональний об'єкт. Лише життєві установки нав'язують нам прагнення шукати за інтенціональним процесом або думкою будь-який реальний об'єкт. Будь-який акт людської свідомості й розуміння сенсу має принципово інтенціональну структуру. Так, ментальність загалом інтенціональна за своєю сутністю, вона завжди виявляється спрямованою на якийсь предмет, характер якого індиферентний самій структурі психічного.

На прикладі пандемічного захворювання, інтенціональним об'єктом є виживання людства. Але не завжди людство стоїть в умовах виживання. Якщо відбулася умова та причина, заради якої потрібно це зробити, то людина за своєю сутністю завжди прагне до такого виживання інстинктивному рівні, незважаючи на жодні перепони. Адже життєві ситуації бувають різні і рідко коли можна на сто відсотків сказати, що «Я ніколи не...». Коли свідомість людини спрямована на виживання, то будь-яке самообмеження, якого раніше не було, не буде важким задля збереження самого життя, оскільки життя – не просто те що дано, а є самоціллю психічно здорової людини.

В умовах необхідного самообмеження інтенціональність правосвідомості відіграє важливу роль, адже відбуваються значні зміни у відносинах між людьми в усіх сферах їх буття, змінюється та формується нова система права й, відповідно до змін, що відбуваються на державно-політичному, соціально-культурному рівні, змінюється бачення дійсності людиною, в тому числі й правової. Правосвідомість починає існувати в людині тоді, коли вона осмислює, аналізує стан чинного права та відповідно до цього в неї виникають певні уявлення про те, яким би вона хотіла бачити це право. Ключовим у правосвідомості є усвідомлення людиною того, що стан сучасного права має відповідати тим загальнолюдським цінностям, положення які закріплені в міжнародних правових актах про права людини.

Досвід свідчить, що існує багато негативних факторів, які сприяють тому, щоб внаслідок зміни політичних, громадських, правових, адміністративних та інших відносин правосвідомість втрачала сталість та напрям. Тут основними факторами розвитку особистості є саме взаємодія із соціальним середовищем та активний початок самостійної діяльності в просторі суспільної культури.

Соціальне середовище становлять такі соціальні інститути, як держава, в якій народжується людина, зі своїми економічними, географічними, етнічними особливостями, сім'я, навчально-виховні та культурно-просвітницькі заклади, засоби масової інформації. Соціальне середовище забезпечує виховання людини – як спрямовану діяльність батьків, педагогів, так і вільне засвоєння людиною інформації з різноманітних джерел. Важливим фактором у вихованні особистості є фактор самовиховання, встановлення власних цілей та задач, прагнення досягти їх виконання, виробляти в себе якості для їх досягнення. Найбільша активність особистості при цьому спостерігається, коли людина починає серйозно замислюватись над самовихованням, розробляючи програму свого самовдосконалення, мобілізує свою волю та витрачає спеціальні зусилля з виконання цієї програми, сама активно формуючи свою особистість.

Безперечно, розвиток правосвідомості кожного індивіда впливатиме на стан свідомості усього суспільства, членом якого він є, і, навпаки, правова свідомість, що панує в тому чи іншому суспільстві, впливатиме на процес формування правосвідомості особи та її правової культури. Обов'язковість такого формування випливає із синергетичних природно-правових дій через вплив природи на людину відповідно до суспільних феноменів, детермінантів соціуму, в якому перебуває людина. Обов'язкова правова культура є природним феноменом, який балансує правову культуру, яка утворюється на позитивному праві. У результаті виникає правова краса, яка включає в себе правильність діянь, морально-етичність, справедливість, що є онтологічним явищем і формує природну правову красу як підсвідоме право. Отже, громадянське суспільство є тим середовищем, в якому сучасна людина законно задовольняє свої потреби, розвиває свою індивідуальність, приходиться до усвідомлення цінності групових акцій і суспільної солідарності. Тому нині, коли відбуваються певні обмеження та заборони, для українського громадянського суспільства, дедалі актуальнішою стає проблема виховання автономної особистості, здатної самостійно брати участь у суспільних справах: ініціативної, самостійної, з почуттям власної гідності, котра понад усе цінує свободу, але може нею поступатися. Адже самообмеження стає умовою виживання людини та суспільства, саме тому соціально значущими стають поняття «несвобода» та «необхідність» [7, с. 36].

Позитивним проявом самообмеження є самоорганізація особистості, здатність мобілізувати актуальні форми соціальної активності відповідно до пріоритетів професійної діяльності. Самообмеження можна розглядати у двох позиціях: позитивне (як саморозвиток, самоорганізація) та негативне (крайньою формою є ізоляція). Формування позитивного самообмеження можливе завдяки спрямованості особистості на реалізацію актуальних завдань. Самообмеження стає засобом виховання та соціалізації особистості, прийняття відповідальності, становлення сутності людини. Соціальне середовище змушує людину враховувати інтереси інших членів соціуму, обмежуючи себе у своїх бажаннях не інстинктивно, підсвідомо, усвідомлюючи його необхідність і спрямовуючи свої вчинки відповідно до свідомо вибраних орієнтирів. Будь-яке людське спілкування можливе лише за умови певного взаємообмеження бажань, інтересів [8, с. 140].

Пандемічне захворювання дало поштовх для того, щоб людство зупинилось і задумалось, наскільки ще нам вистачить ресурсів планети для здорового, якісного та комплексного знаходження суспільства на землі. Самообмеження нині не торкнулося лише одної групи людей чи міста, області, держави, а пандемічно страждає вся планета. Пандемічні обмеження, пов'язані зі свободою пересування та свободою комунікації в просторі реальному, призвели до активного освоєння простору віртуального, де можна робити все, що так важливо – дистанційно. Для людини в сучасних умовах комунікації та віртуалізації відкриті усі двері для саморозвитку, роботи, зайняття різноманітними заняттями як фізичними, інтелектуальними, духовними, творчими напрямками, так і замовлення їжі до дому. У час таких потужних комунікацій можна подолати таке медично-біологічне захворювання, лише розумінням важливості обмежень, які застосовуються. Адже працювати, навчатися, розвиватися з дітьми, консультуватися на різні теми із спеціалістами різного спектра можна, не виходячи з дому, а також із додержанням певних правил. Технології та Інтернет дають змогу не захворіти і допомогти собі та рідним, залишатися здоровим.

Самообмеження завдяки інтенціональності правосвідомості постають як опір власним бажанням, але воно є найефективнішим і найгуманнішим засобом саморозвитку. Цінність його полягає в тому, що самообмеження є суб'єктивним, особистісним та добровільним. Обмеження, які склалися у пандемічному періоді, тісно пов'язані з мораллю,

а саме моральною свідомістю. Адже саме мораль наділяє нас такими самообмеженнями, як помірність, самоконтроль, самопримушення, самовладання, терпимість, жертвовність. Це все є динамічними структурами моральної свідомості. Наприклад, самопримушення стало засобом обмеження, і саме воно стало засобом саморозвитку особистості, в процесі якого зникла потреба в здійсненні певних дій, а саме в зменшенні кількості цих дій або усунення їх загалом. І в подальшому само примушення не буде самообмеженням, бо стане гармонійним способом прояву свободи особистості. «Особиста свобода не є в першу чергу свободою від усіх обтяжень, навпаки, це свобода могли присвятити себе тому, що справді має значення для людини» [9, с. 314]. Свобода, зрештою, є спробою пожертвувати собою заради того, про що турбуєшся, не залишаючись у вакуумі. Але в людини є здатність розмірковувати над тим, про що вона дбає, – «чи справді саме про це вам слід турбуватися, і як пожертвувати собою за для того, про що ви турбуєтесь. Таким чином ви визначаєте, ким ви є».

Таким чином, акцентуючи на різноманітних аспектах феномена «свободи», загальним твердженням можна вважати, що свобода завжди пов'язана із заборонами та обмеженням, які має і явище самообмеження. Перебуваючи в суспільстві, людина завжди змушена дотримуватися правових, соціальних, культурних, релігійних обмежень. Особливості і механізм цих обмежень відрізнявся залежно від форми та типу розвитку культури та окремих форм правління в державі, політичного режиму та релігійних переконань, залежних від віросповідань.

Історично склалося, що і досі системи регулювання поведінки та життєдіяльності індивіда в соціумі, прийнято сприймати як набуту з дитинства через різноманітні соціальні інститути і які сприймаються як обмеження і необхідні атрибути для існування самого соціуму. Але суспільство не тільки розуміє мету цих обмежень, а й створило на їх основі систему самообмежень і належить до них як до загребуваних цінностей. Нехтуючи, або знецінюючи цінності однієї культури чи цивілізації, людина може по суті вільно вибрати іншу, при цьому змінюючи лише місце проживання.

На відміну від локальних чи регіональних систем, соціально-культурні обмеження до пандемічного періоду відрізнялися різноманітністю. Система заборон пандемічного періоду має загальний характер (глобальний), відрізняється уніфікованими механізмами регулювання обмежень та заборон (заборона на пересування, дотримання дистанції, носіння маски, відмова від тактильних контактів, руко тискань і т.д.) та індивідуальною свободою вибору людини. Сформована система ще не має стійкої бази соціально-культурних основ (закріпленої у формі колективної свідомості), яка б формувала лояльність до цих обмежень на рівні масового сприйняття і сприяла адаптації індивідуальної свідомості людини будь-якого культурного простору. Пандемічні обмеження торкнулися таких базових потреби людини, як свобода переміщення та свобода вільної комунікації, змінивши індивідуальну та колективну поведінку усього глобалізаційного простору, де обмеження набувають нових форм та переходять від морально-етичних цінностей до адміністративно-правових обмежень.

Список використаної літератури

1. Хайск Ф.А. Право, законодавство та свобода. Міраж соціальної справедливості. Київ : Сфера, 1999. Т. 2. С. 200.
2. Лозовий В.О., Сідак Л.М. Саморозвиток особистості у філософській рефлексії та соціальній практиці. Харків : Право, 2006. С. 256.
3. Алексеев Н.Н. Основы философии права. Санкт-Петербург : Лань, 1999. 251 с.

4. Мотрошилова И.В. Интенциональность. Новая философская энциклопедия: В 4-х томах. Т. II / Ин-т философии РАН, Нац. общ.-научн. фонд; Научно-ред. совет: предис. В.С. Степин. Москва : Мысль, 2010.
5. Brentano F. Psychology From an Empirical Standpoint. London : Routledge, 1995, 448 p.
6. Дубініна В. Розуміння як інтенціональна структура: розвиток герменевтики Ф. Брентано. Схід. 2018. № 5(157). С .107.
7. Мурадян Н.С. Реалії та перспективи розбудови правової держави в Україні та світі: *Збірник наукових праць*. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2020. С. 230.
8. Донцов И.А. Самовоспитание личности. Москва, 1984. 283 с.
9. Ларс Фр. Г. Свендсен Філософія свободи. Етика свободи. Ника-Центр, 2016. 336 с.

INTENTIONALITY OF HUMAN LEGAL CONSCIOUSNESS IN THE CONDITIONS OF NECESSARY SELF-LIMITATION

Natalia Muradyan

*National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute",
Faculty of Humanities and Law, Department of Philosophy and Social Sciences
Chkalova str., 17, 61070, Kharkiv, Ukraine*

The article analyzes the mechanisms of human self-limitation in extreme and crisis situations. Man's self-limitation is associated with the manifestations of his individual freedom and expression of will and is interpreted as a means of human self-preservation in emergencies. Self-restraint appears as resistance to one's own desires, but it is the most effective and humane means of self-development. The purpose of the article is a philosophical and legal understanding of the phenomenon of self-restraint and its impact on the personal nature of modern man. The research methodology is based on the generalization of theoretical research of social and legal philosophy, general scientific methods of analysis and synthesis, the method of classification of concepts and the method of convergence from the abstract to the concrete are used. The scientific novelty is to identify a separate area of study of the phenomenon of intentionality of human legal consciousness through the relationship with other philosophical concepts (self-preservation, freedom, self-development) in the framework of philosophical and legal concepts. Conclusion: despite the fact that in the pandemic period a person is dependent on territorial and social constraints, his self-restraint does not fully affect the personal positive freedom and is able to form a harmonious living environment. Every act of human consciousness and understanding of the meaning of existence has a fundamentally intentional structure. Particular attention is paid to the formation of the intentionality of legal consciousness in the changed, urgent living conditions. The factors of formation of flexibility of legal consciousness, levels of intentional structures of consciousness in general are considered. Much attention is paid to the phenomenon of "freedom", which is always associated with prohibitions and restrictions. Human self-survival through self-restraint over time no longer seems as difficult and impossible as from the first moments of the crisis. Here an important place belongs to the formation of timely clear methods of self-restraint by all institutional spheres of society and the formation of the demanded legal awareness of its citizens. Self-restraint becomes a voluntary means of control of modern man, which is fully oriented to the principles of freedom and moral and ethical values.

Key words: self-limitation, legal consciousness, freedom, control, self-development, intentionality.